

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

STUNKOHTAUSTEN VALMISTELU JA TOTEUTTAMINEN POSSE-OHJELMAAN

Tavoitteena turvalliset kuvaukset

Iiro Hirvimäki

Opinnäytetyö
Joulukuu 2017
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Tuottaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Tuottaminen

HIRVIMÄKI, IIRO:

Stuntkohtausten valmistelu ja toteuttaminen Posse-ohjelmaan
Tavoitteena turvalliset kuvaukset

Opinnäytetyö 34 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Joulukuu 2017

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin turvallisten stuntkohtausten suunnittelemista ja toteuttamista *Posse*-televisio-ohjelmaan. Stuntkohtausten suunnittelusta ja toteuttamisesta on kirjoitettu Suomessa suhteellisen vähän, jonka vuoksi tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota stuntkohtauksiin liittyvää tietoa yhteen ammattilaishaastattelujen ja kirjallisuuslähteiden pohjalta. Keskeisinä haastattelulähteinä käytettiin *Possen* stuntkohtausten toteuttamiseen osallistunutta työryhmää ja kirjallisuuslähteinä stuntkoordinaattori Harri-Pekka Virkin kirjallisuutta.

Opinnäytetyössä kerrottiin *Possen* työryhmän kokoonpanosta ja erilaisista työtehtävistä tuottajan, stuntkoordinaattorin ja ohjaajan ympärille rakentuvan työryhmämallin mukaisesti. Stuntkohtausten kuvaamiseen liittyy aina riskitekijöitä ja tässä opinnäytetyössä esiteltiin työkaluja riskienhallintaan, kuten esimerkiksi riskikartoituksen ja turvallisuussuunnitelman laatiminen sekä turvallisuusopastuksen pitäminen. Muita käsiteltäviä asioita olivat muun muassa asianmukaiset suojavarusteet, suojaetäisyydet, ensiapuvalmius, liikenteenohjaus, kuvauspaikkaluvat ja viranomaisilmoitusten tekeminen. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös tuotantojen digitalisoitumisen ja kuvakerronnallisten keinojen vaikutusta turvallisuuteen ja pohdittiin stunt-tuotantojen tulevaisuudennäkymiä sekä esiteltiin parannusehdotuksia entistä turvallisempien tuotantojen järjestämiseksi tulevaisuudessa.

Stunt-turvallisuutta voidaan parantaa lisäämällä esituotantovaiheessa tuotantobudjettiin katevaraus mahdollisten stuntkohtausten varalle ja lisäämällä työryhmälle enemmän yhteistä suunnittelu-aikaa, jotta useammat näkökulmat tulevat huomioiduksi varhaisemmassa vaiheessa. Opinnäytetyössä todetaan, että alaa koskeva tekniikka ja lainsäädäntö ovat jatkuvassa muutoksessa ja ehdotetaan alan ammattilaisista koostuvan verkoston luomista kollektiivista ajatustenvaihtoa ja esimerkiksi koulutuspäivien järjestämistä varten.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Film and Television
Producing

HIRVIMÄKI, IIRO:

Production of Stunt Scenes for the Posse Television Show
Improving the Safety of Stunt Scenes

Bachelor's thesis 34 pages, appendices 5 pages
December 2017

This thesis deals with the planning and production of safe stunt scenes in the *Posse* television show broadcasted by MTV3. As there are very few literary sources on this subject in Finland, one of the main goals of this study was to collect more information. The source data was compiled from existing literature by stunt coordinator Harri-Pekka Virkki and interviews of stunt professionals involved with the production of *Posse*.

It was noted that there is always a risk factor present in the production of stunt scenes. A set of methodologies for risk management is presented in this thesis, such as risk mapping, safety planning and safety briefing. Other topics discussed in the thesis are safety equipment, safe distances, first aid, traffic control, announcements for public officers and the impact of digitalization in the media industry.

The findings indicate that the safety of a stunt production can be improved by adding resources in the pre-production phase. With increased pre-production time more perspectives can be discovered earlier and possible difficulties can be avoided as a consequence. It was discovered that the related technology and legislature is changing and evolving constantly and therefore it is proposed that a network for stunt professionals should be founded for collaboration and training purposes.

Key words: stunt scene, safety, television production, posse

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	STUNKOHTAUSTEN IDEOINTI JA SUUNNITTELU	7
2.1	Yleisesti stuntkohtauksista ja <i>Possesta</i>	7
2.2	Työparina tuottaja ja stuntkoordinaattori	8
2.3	Kuvauspaikka ja -aika	10
3	TYÖRYHMÄ.....	12
3.1	Työryhmän kokoaminen.....	12
3.2	Esimerkki <i>Possen</i> kuvausryhmän kokoonpanosta.....	12
3.2.1	Tuottaja, tuotantopäällikkö ja tuotantoassistentit	13
3.2.2	Stuntkoordinaattori, stuntmiehet ja turvaajat.....	13
3.2.3	Ohjaaja	14
3.2.4	Kamera- ja valoryhmä	14
3.2.5	Tehosteryhmä.....	15
3.2.6	Ensiapuryhmä	15
3.2.7	Muu henkilöstö	15
3.2.8	Jälkituotanto eli post production.....	15
4	TURVALLISUUS, LUVAT JA ILMOITUKSET.....	17
4.1	Yleisesti stunt-turvallisuudesta.....	17
4.2	Riskikartoitus, turvallisuussuunnitelma ja turvallisuusopastus.....	17
4.3	Suojavarusteet ja -etäisyydet, liikenteenohjaus ja vakuutukset.....	19
4.4	Ensiapuryhmä ja palovartiointi.....	21
4.5	Kuvakerronnan ja digitalisoitumisen vaikutus turvallisuuteen	22
4.6	Kiinteistön- tai maanomistajan lupa ja ilmoitus erikoistehosteista	23
4.7	Stunt-turvallisuus pähkinänkuoressa	24
5	KEHITYSTYÖ JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT	26
6	POHDINTA	28
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Näemme lähes kaikissa elokuvissa ja useissa televisio-ohjelmissa stuntkohtauksia, joita voivat olla esimerkiksi esiintyjän tippumiset ja putoamiset, takaa-ajokohtaukset, tuleen syttyminen tai lasin läpi iskeytyminen. Elokuvien ja televisio-ohjelmien lisäksi stuntkohtauksia voidaan nähdä esimerkiksi mainoksissa, musiikkivideoissa, teatteriesityksissä ja erilaisissa tapahtumissa. Tässä opinnäytetyössä käsittelen stuntkohtausten suunnitteleminen ja toteuttamista Rabbit Films Oy:n tuottamaan *Posse* -televisio-ohjelmaan.

Stuntkohtauksen suorittaminen saattaa näyttää harmittomalta ja kestää vain muutaman sekunnin, mutta sen huolelliseen suunnitteluun ja toteuttamiseen on saatettu käyttää eri alojen ammattilaisten työaikaa useita viikkoja tai jopa kuukausia. Käsittelen opinnäytetyössäni stunt-tuotantojen suunnitteluprosessia ja toteuttamista. Painotan erityisesti tuottajan, ohjaajan ja stuntkoordinaattorin välistä yhteistyömallia, jossa jokaisella heistä on omat vastuualueensa aina budjetoinnista ja aikataulutuksesta turvallisuusasioihin ja visuaaliseen ilmeeseen. Stuntkohtausten toteuttamiseen *Possessa* osallistuu monikymmenpäinen joukko eri alojen ammattilaisia, joita ovat kamera- ja valoryhmän lisäksi muun muassa stuntmiehet, ensiapuryhmä, tehosteryhmä ja muu henkilöstö, kuten liikenteenohjaajat, autonkuljettajat, rakennusmiehet ja muut tarvittavat konsultit.

Stuntkohtaukset pyritään aina toteuttamaan mahdollisimman turvallisesti kartoittamalla ja poistamalla mahdollisia riskitekijöitä. Huolellisesti suunniteltunakaan stuntkohtauksista ei koskaan saada täysin riskittömiä, vaan on hyväksyttävä, että tietyn asteiset riskit koskettavat stuntkohtauksen suorittajaa ja ympärillä olevaa työryhmää. Erittelen erilaisia toimintatapoja ja lakisääteisiä käytäntöjä, millä voidaan parantaa turvallisuutta stuntkuvauksissa. Näitä keinoja ovat esimerkiksi riskikartoituksen ja turvallisuussuunnitelman laatiminen, turvallisuusopastus, asianmukaisten suojavarusteiden käyttäminen, kuvakerronnan ja elokuva ja tv-tuotantojen digitalisoitumisen hyödyntäminen ja lakisääteiset ilmoitukset pelastusviranomaisille. Esittelen myös erilaisia keinoja kehittää tulevaisuuden stunt-tuotannoista nykyistä parempia ja turvallisempia.

Stuntkohtausten suunnittelusta ja toteuttamisesta on kirjoitettu Suomessa melko vähän. Opinnäytetyöni tarkoituksena on koota tietoa yhteen eri alojen ammattilaisilta haastattelujen ja kirjallisuuslähteiden pohjalta. Käytän keskeisinä lähteinä stuntkoordinaattori

Harri-Pekka Virkin kirjallisuutta ja *Possen* stuntkohtausten suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuneiden kolmen ammattilaisen haastatteluja. Apulaistuottaja Anu Saloselle, toimitusjohtaja Pasi Rosendahlille ja stuntkoordinaattori Reijo Kontiolle esittämieni kysymysten (liitteet 1–3) avulla selvitin muun muassa stuntkohtausten turvallisuuteen ja ennalta ehkäisyyn liittyviä seikkoja sekä tuotannon suunnitteluun vaikuttavia seikkoja.

Tämä opinnäytetyö on tarkoitettu kaikille aiheesta kiinnostuneille ja soveltuu erityisesti tuottajille ja tuotantopäälliköille, jotka haluavat tutustua turvallisten stunt-tuotantojen suunnittelemisen ja toteuttamisen perusteisiin.

2 STUNKOHTAUSTEN IDEOINTI JA SUUNNITTELU

2.1 Yleisesti stuntkohtauksista ja *Possesta*

Stuntkohtauksilla tarkoitetaan esimerkiksi elokuvien tai televisio-ohjelmien vaarallisia tai esiintyjältä erityistaitoja vaativia kohtauksia, jotka yleensä suorittaa sijaisnäyttelijä eli stuntti. Stuntkohtauksia voivat olla esimerkiksi ajoneuvoihin liittyvät temput, ihmisen syttyminen palamaan, rajut tappelut, takaa-ajot, lasin läpi syöksyminen ja muut kohtaukset, missä esiintyjän turvallisuus on vaarassa tai mistä esiintyjä ei pysty suoriutumaan yhtä turvallisesti tai näyttävästi kuin ammattilainen. Elokuvien ja televisio-ohjelmien lisäksi stuntkohtauksia voidaan nähdä esimerkiksi mainoksissa, musiikkivideoissa, teatteriesityksissä ja erityisissä stunt-tapahtumissa, joissa huimapäät ja ennätystenrikkijat tekevät uskomattomia temppuja yleensä suurilla areenoilla. Myös esimerkiksi parkour-, skeitti-, surffi-, lumilautailu- ja BMX-pyörätemppuja voidaan kutsua stunttempuiksi. (Virkki 2014, 8–9.)

Stuntkohtauksia voidaan käyttää hyvin erilaisiin tarpeisiin, esimerkiksi tehostamaan ja väkevoittämään elokuvan tarinaa, erityisiä stundesityksiä ja -näytöksiä varten tai esimerkiksi televisio-ohjelmissa *Yllytyshullut* ja *Posse* stunt-temppuun valmistautuminen ja sen suorittaminen esitetään sellaisenaan ohjelman keskiössä. Stuntkohtauksen sisältö ja toteutustapa vaihtelee suuresti sen esitysmuodosta ja -paikasta riippuen. Virkki (2014) on todennut, että elokuvissa pääasiana on aina kameran linssin kautta syntyvä vaikutelma, jota on saatettu kuvata useita kertoja. Stuntnäytöksissä sen sijaan katsojia on yleensä joka puolella, jolloin kaiken täytyy onnistua ensikerralla. (Virkki 2014, 8–9.)

Posse on lokakuussa 2014 MTV3-kanavalla alkanut Aku Hirviniemen, Jaakko Saari luoman ja Duudsonit-ryhmän Jukka Hildénin, Jarno Laasalan, H-P Parviaisen sekä Jarno Leppälän tähdittämä viihdeohjelma. Myöhempinä vuosina näyttelijäkaartia on täydennetty uusilla esiintyjillä. Ohjelmaa on esitetty viikonlopun ohjelmistossa puolentoista tunnin suorana lähetyksenä MTV:n Filmihallilta Helsingin Pasilasta. Yhtenä ohjelman osiona esitetään stuntkohtauksia, joita oli suorittamassa kahdella ensimmäisellä kaudella suomalaisia julkisuuden henkilöitä ja kolmannella tuotantokaudella ohjelman katsojia. (Posse, 2016.)

Possen stuntkohtausten kuvaaminen poikkeaa hyvin paljon monien muiden tv-ohjelmien kuvaamisesta. Stuntkohtausten kuvauksiin liittyy aina välitön hengenvaara, joka koskettaa stuntkohtauksen suorittajaa tai suorittajia, kuvausryhmää sekä sivullisia. Tämä tekee kuvausten suunnittelusta ja toteuttamisesta poikkeuksellisen haastavaa ja erityistä tarkkaavaisuutta vaativaa. Stuntkuvauksille on tyypillistä, että varsinaisen stuntkohtauksen suorittaminen voi kestää erittäin lyhyen ajan, joskus jopa vain muutamia sekunteja, mutta sen taustalla oleva suunnittelutyö saattaa kestää jopa kuukausia. Stuntkuvauksiin liittyy paljon poikkeuksellisia turvajärjestelyitä, jollaisia ei tavanomaisissa tv-tuotannoissa vaadita. Lisäksi stuntkuvauksiin liittyy paljon vastuukysymyksiä. Stuntkohtausten kuvaamiseen osallistuu tavanomaista suurempi työryhmä ja stuntkuvaukset vaativat tavallista kuvauspäivää suuremmat resurssit.

2.2 Työparina tuottaja ja stuntkoordinaattori

Stuntkohtauksen ideointi ja esituotanto aloitetaan aina kysymällä miksi ja millainen stuntkohtaus tehdään. Kun näihin kysymyksiin löydetään vastaukset ja todetaan, että aiotaan kuvata stuntkohtaus, konsultoidaan stuntkoordinaattoria. Tilaaja, esimerkiksi *Possen* tapauksessa tuotantoyhtiö Rabbit Films, ottaa yhteyttä stuntkoordinaattoriin ja osoittaa toimeksiannon. Marjamäen ja Virkin (2001) mukaan alkuvaiheessa keskustellaan stuntkohtauksen laadusta ja kustannuksista. Suunnitteluvaiheessa stuntkoordinaattori tapaa ohjaajan ja tuottajan ja perehtyy käsikirjoitukseen, jos kyseessä on tv-ohjelma tai elokuva. Stuntkohtausten suunnitteluvaiheen alussa pyritään luomaan yhteinen kuva tilaajan ja stuntkoordinaattorin välillä siitä, mitä halutaan ja suhteuttamaan se siihen, mitä voidaan tehdä. Stuntryhmän on tärkeää tuoda esille mahdollisuudet ja ongelmat sekä tarvittava työmäärä. Myös stuntkohtauksen kuvaamisesta aiheutuvista kustannuksista pyritään muodostamaan alustava arvio tässä vaiheessa. Alkuarvion jälkeen tehdään päätös jatkosta. Monet työtehtävät saattavat jäädä stuntkoordinaattorin osalta pelkästään tiedusteluasteelle. Jos stuntkohtauksen työstämistä päätetään jatkaa, voidaan siirtyä seuraavaan vaiheeseen. (Marjamäki & Virkki 2001, 58.)

Stuntkoordinaattori toimii tuottajan kanssa tiiviinä työparina stuntkohtausten ideoinnissa ja suunnittelussa. Tuottaja ja stuntkoordinaattori sopivat keskenäisestä työnjaostaan tapauskohtaisesti, mutta yleensä tuottajan vastuulla on talous- ja aikatauluasiat sekä kuvausryhmän kasaaminen ja tiedottaminen. Tuottaja resursoi työryhmään oikean mää-

rän henkilökuntaa ja kuvauskalustoa. Stuntkoordinaattori puolestaan keskittyy stuntkohtauksen tekniseen suunnitteluun ja turvallisuuspuoleen sekä oman stuntmiehistön koodinointiin. Stuntkoordinaattori on myös viime kädessä vastuussa tilanteen turvallisuudesta. Stuntkoordinaattorit ovat stuntkohtausten moniosaajia, jotka ovat mukana tuotannoissa aina ideoinnista toteutukseen. Suomessa toimii erilaisiin stunt-temppuihin erikoistuneita stuntkoordinaattoreita, joten on tärkeää löytää kyseessä olevaan tuotantoon sopiva koordinaattori. Erikoisosaajia löytyy esimerkiksi ajoneuvoihin liittyviin ja ilmassa tai veden alla tehtäviin stunt-temppuihin. Marjamäen ja Virkin (2001) mukaan stuntkoordinaattori toimii yleensä koko stuntkohtauksen pääorganisoijana. Hän vastaa järjestelyistä ja ryhmän toimivuudesta kokonaisuutena. Stuntkoordinaattori ohjaa stuntmiesten työtä ja vastaa tiedonkulusta, jotta tilanne pysyy turvallisena ja ohjaaja saa filmille sitä, mitä haluaa (kuva 1). (Marjamäki & Virkki 2001, 51, 58.)

KUVA 1. Stuntkoordinaattori Reijo ”Reka” Kontio antaa ohjeita työryhmälle radiopuhelimitse *Possen* kuvauspaikalla. Taustalla apulaistuottaja Anu Salonen. (Kuva: Iiro Hirvimäki 2014)

Stuntkoordinaattorin ensimmäisiin työtehtäviin tuotannon alussa kuuluu käsikirjoituksen purkaminen ja riskianalyysin laatiminen. Riskianalyysissä ilmenee kyseessä olevan kohtauksen toteuttamiseen liittyvät riskit ja listaus erilaisista toimenpiteistä, millä riskejä voidaan poistaa. Stuntkohtauksia kuvattaessa kaikkia riskejä ei ikinä pystytä täysin poistamaan, vaan riskianalyysin loppuun kirjataan yhteenveto, mistä ilmenee ns. jään-

nösriski ja stuntkoordinaattorin kannanotto siihen, kannattaako kyseessä oleva kohta toteuttaa ja mitä se vaatii. (Kontio, haastattelu 18.9.2017.)

Suunnitteluvaiheen edetessä tuottaja lähtee pilkkomaan tulevaa kuvauspäivää pienempiin paloihin stuntkoordinaattorin tukemana. Hän pyrkii löytämään vastaukset kysymyksiin kuka, missä ja milloin. Tuottaja alkaa kasaamaan työryhmää eli varaa tarvittavan henkilöstön suunnittelutyöhön ja kuvauspäiville. Kuvauspäivän aikataulurunko alkaa hahmottumaan ja kuvauspaikkoja aletaan kartoittamaan ja sopimaan. Stuntkohtausta suunnitellessa on selvitettävä, voidaanko pohjana käyttää jo olemassa olevaa, aiemmin suoritettua stuntkohtausta, vai vaatiiko käsillä oleva tuotanto täysin uuden suunnitelman. Esimerkiksi *Possen* tapauksessa Duudsonit ovat suorittaneet monet ohjelmaan kuvattavat stunt-temput aikaisemmin. *Posseen* kuvattavat stuntkohtaukset voidaan siksi rakentaa aiemmin järjestettyjen ja harjoiteltujen stunt-temppujen päälle. Marjamäen ja Virkin (2001) mukaan suunnitteluvaiheessa kartoitetaan aikaisempia kokemuksia samankaltaisista tempuista ja sovelletaan niistä saatua tietoa uuteen tilanteeseen ja stuntkohtauksen parantamiseksi. He ovat todenneet, että mitä huolellisemmin stuntkohtausta on suunniteltu, sitä helpompi on mennä kuvaustilanteeseen. (Marjamäki & Virkki 2001, 62–63.) Vaikka vastaavanlainen stuntkohtausta olisi toteutettu joskus aikaisemmin, on Salosen (haastattelu 11.5.2017) mukaan syytä käydä suunnitelmat läpi aina alusta alkaen, kuten ensimmäisellä suorituskerralla.

2.3 Kuvauspaikka ja -aika

Stuntkohtausten suunnitteluvaiheessa päätetään kuvausajankohta ja etsitään kuvauspaikka eli lokaatio. Tehtävään erikseen nimetty henkilö tai tuottaja etsii ja päättää kuvauslokaatiot yhdessä stuntkoordinaattorin ja ohjaajan kanssa. Yleensä tuottajalla on jo ehdotuksia kuvauspaikasta ja -ajankohdasta jo esituotannon varhaisessa vaiheessa. Tuottaja vastaa myös tarvittavien kuvauslupien hankkimisesta. Stuntkohtauksen suorittamisen ajankohta ja paikka määräytyy usein tilaajan tai esiintyjän aikataulun mukaan. Esimerkiksi elokuvan kuvausjakso voi rajoittua tietyille viikoille tai stunt-temppu tilataan osaksi jotakin tapahtumaa, jonka paikka ja ajankohta on ollut tiedossa aikaisemmin. Toisinaan esimerkiksi sääennuste, lämpötila, metsäpalovaroitukset, luonnonvalon määrä, sivullisen liikenteen määrä tai vaikkapa geologiset maanmuodot voivat sanella stuntkohtauksen kuvaamiselle suotuisan ajankohdan ja lokaation. Tuottaja konsultoi

stuntkoordinaattoria ja ohjaajaa stuntkohtauksen lokaatiolle asettamista vaatimuksista. Esimerkiksi ajoneuvoihin liittyvässä stuntkohtauksessa riittävän kiihdytyskaistan löytyminen tai sukellustempussa merenpohjan muodot ja syvyys asettavat kuvauspaikalle vaatimuksia. Ohjaajalla usein on kuvauspaikan visuaaliseen ilmeeseen liittyviä mieltymyksiä ja toiveita.

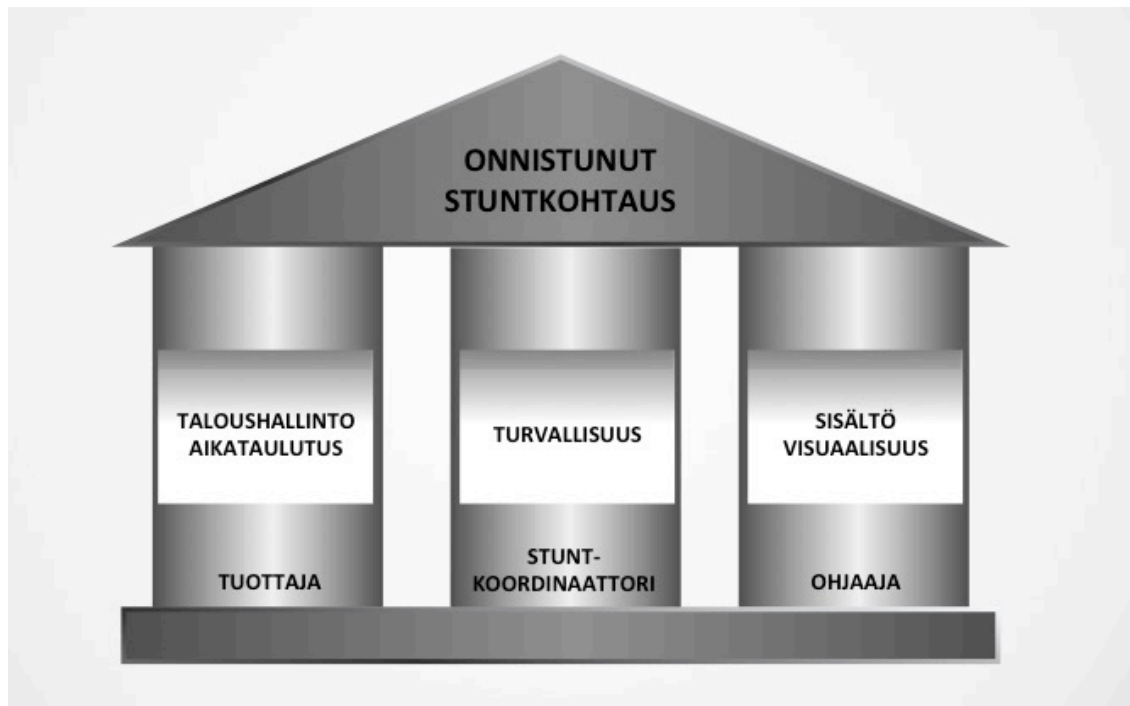
3 TYÖRYHMÄ

3.1 Työryhmän kokoaminen

Stunt-tuotannon henkilöstön määrä ja eri alojen ammattiosaajien tarve määräytyy aina tapauskohtaisesti kuvattavan stuntkohtauksen sisällön mukaan. Työryhmän koko voi vaihdella aina muutamasta henkilöstä monikymmenpäiseen työryhmään. Työryhmässä jokaisella on omat työtehtävänsä, jotka vaihtelevat tapauskohtaisesti. Tuottaja kokoaa työryhmän yhdessä tuotantopäällikön kanssa, sillä tuottajan ja tuotantopäällikön perustehtäviin kuuluvat mm. freelancer-työntekijöiden rekrytointi, työsopimusten laatiminen ja henkilöstön palkkaneuvotteluiden käyminen. Tuottaja ohjaa ja aikatauluttaa työryhmän työskentelyä. Tämän vuoksi on tärkeää, että tuottaja tietää tarkasti erilaisista työnkuvista ja osaa koota käsillä olevaan tuotantoon sopivan työryhmän. Marjamäki ja Virkki (2001) ovat todenneet, että hyvään ja tehokkaaseen stunt-tiimiin kuuluu rehellisyys ja avoimuus ja että luottamus työryhmässä pitää ansaita, sillä kunnon stuntmiehen sanat ovat yhtä kuin teot. Marjamäen ja Virkin mukaan ei kannata liioitella taitojaan eikä kokemustaan, sillä se saattaa koitua vaaraksi muille tai itselleen. (Marjamäki & Virkki 2001, 50.)

3.2 Esimerkki *Possen* kuvausryhmän kokoonpanosta

Ohessa on lueteltu eri alojen ammattilaisia, joita tarvitaan esimerkiksi *Possen* stuntkohtausten kaltaisiin tuotantoihin. Listauksessa on esitelty työtehtävissä toimivien henkilöiden keskeisiä työtehtäviä kuvauksissa. *Possen* stuntkohtausten toteuttamiseen osallistuva työryhmä voidaan karkeasti jakaa kolmeen pilariin (kuvio 1), joista yhtä edustaa tuottaja, toista stuntkoordinaattori ja kolmatta ohjaaja. Tuottaja oman tiiminsä kanssa vastaa taloushallinnosta ja aikataulutuksesta. Stuntkoordinaattori omien alaistensa kanssa on vastuussa turvallisuuskysymyksistä ja teknisestä suunnittelusta. Ohjaaja puolestaan vastaa sisällöstä ja visuaalisuudesta ohjeistamalla kuvausryhmää.

KUVIO 1. Tuottajan, stuntkoordinaattorin ja ohjaajan välinen vastuualueiden jako (Kuvio: Iiro Hirvimäki 2017)

3.2.1 Tuottaja, tuotantopäällikkö ja tuotantoassistentit

Tuottaja ja hänen alaisuudessaan työskentelevä tuotantopäällikkö sopivat tapauskohtaisesti keskinäisestä työnjaostaan. Heidän työtehtäviinsä kuuluvat mm. kuvaushenkilöstön rekrytointi ja palkkaneuvottelut, budjetointi ja kuluseuranta, työsopimusten laatiminen, kuvauspäivien aikataulutus, tuotantotiimin yhteydenpito, tiedotus ja työnohjaus sekä työtehtävien delegointi. Tuottaja ja tuotantopäällikkö ovat vastuussa siitä, että kuvaukset etenevät aikataulussa ja sovitun budjetin rajoissa. Tuotantoassistentit työskentelevät yleensä tuotantopäällikön alaisuudessa ja avustavat tuotantopäällikköä yllämainituissa tehtävissä ja muissa käytännönjärjestelyissä.

3.2.2 Stuntkoordinaattori, stuntmiehet ja turvaajat

Stuntkoordinaattori toimii tuottajan työparina ja on vastuussa stuntkohtauksen teknisestä suunnittelusta ja turvallisuudesta. Stuntkoordinaattorilla on kokonais käsitys kuvauspäivän sisällöstä. Hän ohjaa stuntmiehistön työskentelyä. Suomessa on erilaisiin stuntkohtauksiin erikoistuneita stuntkoordinaattoreita ja -miehiä.

Stuntit eli sijaisnäyttelijät suorittavat varsinaisen stunt-tempun. Stuntmiesten täytyy halita stuntkohtauksessa vaadittavat fyysiset taidot hyvin. Ennen kuvattavaa kohtausta stuntmiehet voivat osallistua tarvittaessa muun stuntmiehistön kanssa valmisteluihin, mutta kuitenkin siten että pitävät itsensä toimintakykyisenä kuvaustilannetta varten. Stuntkohtauksia voidaan kuvata myös ilman stuntmiehiä, kuten esimerkiksi *Possen* tapauksessa stuntkohtauksia ovat suorittaneet julkisuuden henkilöt. (Marjamäki & Virkki 2001, 52–53.)

Turvaajat kuuluvat tärkeänä osana stuntmiehistöön. Marjamäki ja Virkki (2001) ovat todenneet, että turvaajat ovat stuntmiehistön näkymätön ryhmä, mutta he vastaavat monesta käytännön työstä, jotka liittyvät stuntkohtaukseen. Turvaajat ovat yleensä toisia stuntmiehiä, jotka pystyvät itsekkin tekemään turvattavan tempun. Stuntkohtauksen kannalta turvaajat ovat yhtä tärkeitä kuin stuntkoordinaattori ja stuntmies. Esimerkiksi palotempuissa turvaajat voivat toimia sammuttajina ja ovat siten stuntmiehille välttämättömiä apukäsiä. (Marjamäki & Virkki 2001, 53.)

3.2.3 Ohjaaja

Ohjaaja on taiteellisessa päävastuussa tuotannon sisällöstä. Siinä missä tuottaja vastaa taloudesta sekä aikatauluista ja stuntkoordinaattori turvallisuudesta ja teknisistä suunnitelmista, kantaa ohjaaja vastuun käsikirjoituksen toteutumisesta ja siitä, että kuvattu materiaali istuu ohjelman tai elokuvan yleiseen linjaan. Ohjaaja vaikuttaa myös kuvattavan materiaalin visuaaliseen ilmeeseen yhteistyössä kuvaajan kanssa. Ohjaaja varmistaa, että leikkaaja saa työpöydälleen riittävästi käyttökelpoista materiaalia.

3.2.4 Kamera- ja valoryhmä

Kamera- ja valoryhmä koostuu usein kuvaajasta, kameramiehistä, valaisijasta, valomiehistä ja äänittäjästä. Kuvausryhmään palkataan myös tapauskohtaisesti muuta tarvittavaa henkilöstöä. Stuntkohtausten kuvaamiseen tarvitaan usein erikoisosaamista, kuten esimerkiksi ilmakuvia varten kuvauskopterin käytön hallitsevia ilmakuvaajia. Usein stuntkohtauksia kuvatessa käytetään myös erikoiskamerakalustoa, kuten esimerkiksi

hidastuskuvia tallentavia ylinopeuskameroita, joiden käyttäminen vaatii kameraoperaattoreilta ja kuvaajalta erikoisosaamista.

3.2.5 Tehosteryhmä

Mikäli kuvattavaan stuntkohtaukseen liittyy räjähdyksiä tai pyrotekniikka, tarvitaan paikalle tehosteryhmä. Tehostemiehet vastaavat pyrotekniikasta ja siihen liittyvästä turvallisuudesta kuvauspaikalla. Tehostemiehillä on pyrotekniikan operoitiin lain mukaan vaadittavat luvat ja pätevyys. Vastuullinen tehostetoimittaja tekee tehosteiden käyttämiseen tarvittavat ilmoitukset pelastuslaitokselle.

3.2.6 Ensiapuryhmä

Ensiapuryhmä vastaa osaltaan kuvauspaikan turvallisuudesta ja on ensiapuvalmiudessa mahdollisen onnettomuuden varalta. Ensiapuryhmä voi koostua pelastus- ja lääkintätoimen ammattilaisista eli esimerkiksi palomiehistä, sairaanhoitajista ja lääkäreistä. Ensiapuryhmä voi vastata henkilöturvallisuuden lisäksi paloturvallisuudesta ja palovartiointista. Ensiapuryhmää voidaan käyttää kuvauspaikalla suoritettavan päivystyön lisäksi esituotannossa konsultaatiotehtäviin.

3.2.7 Muu henkilöstö

Tuotantoihin palkataan myös muuta henkilöstöä tapauskohtaisesti tarpeen mukaan. Kuvauksissa voidaan käyttää mm. sukeltajia, liikenteenohjaajia, autonkuljettajia, rakennusmiehiä, insinöörejä ja muita konsultteja. Mukana voi olla esimerkiksi lentoradan tai tarvittavan ramppikulman laskeva insinööri. (Marjamäki & Virkki 2001, 62–63.)

3.2.8 Jälkituotanto eli post production

Lopullinen toimintakohtaus syntyy leikkauspöydällä (Virkki 2014, 50). Leikkaaja koostaa lopullisen stuntkohtauksen yhteistyössä ohjaajan kanssa. Moniin asioihin voidaan

vielä vaikuttaa leikkaamisen keinoin, mutta on oleellista, että kuvauspaikalla saadaan taltioitua riittävästi materiaalia leikkaajalle. Äänisuunnittelija ja värinmäärittelijä viimeistelevät stuntkohtauksen valmiiksi esitettäväksi yleisölle. Äänisuunnittelulla ja värinmäärittelyllä voidaan esimerkiksi luoda lisää dramatiikkaa stuntkohtaukseen. Pienemmän budjetin tuotannoissa usein on käytäntönä niputtaa äänisuunnittelijan ja värinmäärittelijän työtehtävät leikkaajalle, jolloin hänen ammattitaitonsa merkitys korostuu.

4 TURVALLISUUS, LUVAT JA ILMOITUKSET

4.1 Yleisesti stunt-turvallisuudesta

Marjamäki ja Virkki (2001) ovat todenneet, että ei ole yhtään elokuvaa tai esitystä, jonka vuoksi kannattaa vammauttaa itsensä tai kuolla. Stuntkohtausten kuvaamiseen liittyy aina suuria riskejä, joiden hallinta vaatii huolellista suunnittelua ja harjoittelua. Stuntkuvausten turvallisuudesta vastaa stuntkoordinaattori yhteistyössä tuottajan ja ensiapuryhmän kanssa. Turvallisuuteen kuuluu monenlaisia elementtejä, joita ovat mm. tekninen, fyysinen ja psyykkinen turvallisuus. Kokonaisuus pysyy turvallisena, kun aikataulua noudatetaan ja ryhmätyöskentely sekä kommunikaatio toimii. (Marjamäki & Virkki 2001, 52–55.) Tuottajan ja stuntkoordinaattorin työtehtävät saattavat olla tapauskohtaisesti päällekkäisiä. Salosen (2017) mukaan tämän vuoksi saumaton yhteistyö on tärkeää, jotta kaikki mahdolliset näkökulmat tulevat huomioitua. Stuntkohtauksia suunniteltaessa ja kuvattaessa on hyväksyttävä, että riskit ovat aina läsnä ja kohtausta on vaarallinen syystä tai toisesta, vaikka kaikki mahdolliset varotoimenpiteet olisivat tehty huolellisesti ja asianmukaisesti. Stuntkohtauksia kutsutaan stuntkohtauksiksi juuri sen takia, että niihin liittyy aina riskejä ja niitä ei voi suorittaa kuka tahansa, milloin tahansa. (Salonen, haastattelu 11.5.2017.)

4.2 Riskikartoitus, turvallisuussuunnitelma ja turvallisuusopastus

Yksi olennainen osa stunt-turvallisuutta on kattavan riskikartoituksen tekeminen. Tuottaja, stuntkoordinaattori, ensiapuryhmä ja tarvittaessa tehosteryhmä käyvät läpi kuvattavan stuntkohtauksen ja arvioivat kaikki potentiaaliset riskikohdat ja niiden todennäköisyyden. Mikäli riskikartoituksen aikana havaitaan riski, analysoidaan se huolellisesti ja pohditaan, saadaanko riski rajattua pois joillakin toimenpiteillä. Riskikartoituksen laatimisen aikana käydään läpi yleensä kaikki teoreettisesti pahimmat mahdolliset mahdolliset lopputulemat eli niin kutsutut worst case -skenaariot. Yhtenä työkaluna voidaan käyttää käännteistä ajatusmallia, jossa suunnitteilla oleva stuntkohtausta simuloidaan väärin päin lopputuloksesta, missä kaikki ovat menneet pieleen. Stuntkohtausta mietitään lopusta alkuun ja matkalla ratkotaan mahdolliset vaaratilanteet ja miten niitä voitaisiin ennaltaehkäistä. Toisinaan riskikartoituksen aikana todetaan, että suunnitteilla oleva

stuntkohtaus saattaa olla niin vaarallinen, että siihen ei löydetä tarpeeksi turvallista toteutustapaa. Silloin suunnitelmia muutetaan tai stuntkohtaus jätetään kuvaamatta. Riskikartoituksen jälkeen tuottaja, stuntkoordinaattori ja ensiapuryhmä laativat turvallisuussuunnitelman, missä kuvaillaan, miten toimitaan mahdollisessa onnettomuustilanteessa. Esimerkiksi, mikäli riskikartoituksessa on todettu tulipaloriski, varmistetaan turvallisuussuunnitelmassa, että kuvauspaikalla on tarvittava määrä ensisammutuskalustoa ja nimetään työryhmästä henkilöt vastaamaan sammutustoimista. (Salonen, haastattelu 11.5.2017.)

Kuvauspaikalla kuvauspäivänä stunt-turvallisuuden keskiössä on turvallisuusopastus eli safety briefing, jonka pitää yleensä tuottaja tai stuntkoordinaattori (kuva 2). *Possen* apulaistuottaja Anu Salonen (haastattelu 11.5.2017) kertoo, että opastus järjestetään kuvauspaikalla ennen stuntkohtauksen kuvaamisen aloittamista. Opastuksessa käydään läpi yksityiskohtaisesti minkälainen stuntkohtaus on kyseessä ja mitä siinä tapahtuu. Opastuksen tavoitteena on, että jokainen stuntkohtauksen toteutuspaikan välittömässä läheisyydessä oleva henkilö ymmärtää mitä tulee tapahtumaan, mitkä ovat suojaetäisyydet, tarvitseeko käyttää jotain suojavarusteita ja miten toimitaan onnettomuustilanteessa. *Possen* kuvauksissa on ollut käytäntönä, että turvallisuusopastuksen aikana sovitaan yhteinen turvasana. Kaikki paikalla olevat henkilöt ovat velvoitettuja huutamaan kovalla äänellä turvasanan, mikäli huomaavat tai epäilevät huomanneensa jonkin turvallisuusriskin ja toistamaan kovaäänisesti turvasanan, mikäli kuulee jonkun toisen ilmoittavan sen. Stuntkohtauksen toteuttaminen keskeytetään välittömästi, jos joku paikalla oleva huutaa turvasanan. (Salonen, haastattelu 11.5.2017.)

KUVA 2. Anu Salonen pitämässä turvallisuusopastusta *Possen* kuvauspaikalla. (Kuva: Iiro Hirvimäki 2015)

4.3 Suojavarusteet ja -etäisyydet, liikenteenohjaus ja vakuutukset

Stunt-turvallisuuteen voidaan vaikuttaa käyttämällä erilaisia turvavarusteita, kuten esimerkiksi erilaisia suojuksia, kypäriä, hammassuojia, palokäsiteltyjä varusteita ja turva-vaijereita. Marjamäen ja Virkin (2001) mukaan kaikkien käytettävien suojavarusteiden tulee olla kunnossa ja testattuja ja niiden huoltamista ei saa laiminlyödä. Stuntkoordinaattoreiden rakennustaito on tärkeä osa teknistä turvallisuutta. Ennen kuvauspaikalle menoa stuntkoordinaattoreiden tulee tarkastaa kaikki käytettävät välineet, jotta niiden kunnosta voidaan varmistua ja tarvittaessa hankkia uudet varusteet vanhojen ja rikkoutuineiden varusteiden tilalle. Esimerkiksi nopeaan pysäytykseen tarvittavat vaijerit täytyy vaihtaa jokaisen käyttökerran jälkeen. (Marjamäki & Virkki 2001, 56.) Salonen (haastattelu 11.5.2017) muistuttaa, että myös kuvausryhmän ja sivullisten turvallisuus tulee huomioida suojavarusteiden osalta. Kuvauspaikalle tulee varata esimerkiksi riittävä määrä kuulosuojaimia, hengityssuojaimia tai suojalaseja, mikäli kuvattava stuntkohtaus edellyttää niiden käyttöä.

Stuntkohtauksen suorittavan henkilön turvallisuuden lisäksi täytyy huomioida kuvausryhmän ja sivullisten turvallisuus. Kuvauspaikalla määritellään riittävät suojaetäisyydet stuntpaikalta yleisen turvallisuuden vuoksi. Mikäli stuntkohtauksessa käytetään pyrote-

hosteita, määritellään myös tehosteille oma suojaetäisyytensä. Suojaetäisyys-käsitteellä tarkoitetaan tehosteesta tai stuntpaikalta mitattua etäisyyttä, jonka päässä yleisön ja työryhmän on turvallista oleskella ja jonka päässä tehosteesta ei aiheudu syttymisvaaraa. (Opas pelastusviranomaisille 2011.)

Kaikkien kuvauspaikalla olevien tai kuvauspaikalle sattumalta päätyvien henkilöiden tulee olla ennalta määriteltyjen suojaetäisyyksien päässä stuntpaikalta ja mahdollisista pyrotehosteista. Suojatäisyyksien määrittelystä vastaavat viime kädessä stuntkoordinaattori ja tehosteryhmä. Suojaetäisyyksien toteutumiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi liikenteenohjauksella, missä tieliikenteen, kevyen liikenteen ja tarvittaessa vesiliikenteen väylät suljetaan stuntkohtauksen kuvaamisen ajaksi. Liikennejärjestelyistä vastaava henkilö huolehtii liikenteen turvallisesta sujuvuudesta. Kuvaustilanteessa liikenteenohjaajien työtehtäviä voivat olla esimerkiksi liikenteen pysäyttäminen ja jalankulkijoiden ohjaaminen poikkeusreiteille. Liikenteenohjaajat voivat tarvittaessa varata pysäköintitilaa kuvausryhmän kalustolle. Käytettäessä liikenteenohjaajia on huomioitava heitä koskevat pätevyysvaatimukset, sekä heidän varusteitaan koskevat vaatimukset. Liikenteenohjaajan on annettava suostumuksensa tehtävässä toimimiseen. Liikenteenohjaajaksi määrättyyn henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säädöksiä. Liikenteenohjaajia tulee olla riittävä määrä ja heidän tulee olla perehdytettyjä työhön. Lisäksi heidän tulee olla täysi-ikäisiä, joilla on normaali terveys. Liikenteenohjaajat varustetaan III-luokan turvaliiveillä ja pienoisliikennemerkki 311:llä - ajoneuvolla ajo kielletty. (Ohjeita elokuva- ja tv-tuotantoihin... 2016.)

Tuottajan tulee varmistaa, että esiintyjien, kuvausryhmän ja kuvauskaluston kattavat vakuutukset ovat voimassa. Vakuutuskysymykset on syytä huomioida jo stuntkohtauksen suunnitteluvaiheessa, sillä niistä voi syntyä huomattavia kustannuksia ja budjettipainetta. Tuotantoyhtiön vakuutusyhtiöstä tulee varmistaa, mitä voimassa olevat vakuutukset kattavat ja millä ehdoilla, ja tuleeko vakuutuksia päivittää kuvausten vuoksi. (Salonen, haastattelu 11.5.2017.)

4.4 Ensiapuryhmä ja palovartiointi

Ensiapuryhmä vastaa stuntkohtausten kuvauspaikalla ensiavusta ja tarvittaessa palovartiointista. Ensiapuryhmä koostuu pelastus- ja lääkintätoimen ammattilaisista eli esimerkiksi palomiehistä, sairaanhoitajista ja lääkäreistä. Päivystystyön lisäksi ensiapuryhmän jäseniä voidaan konsultoida stuntkohtausten suunnitteluvaiheessa esituotannon aikana. Mikäli ensiapuryhmän edustaja havaitsee suunnitelmissa mahdollisia riskejä, tuo hän asian stuntkoordinaattorin ja tuottajan tietoisuuteen ja esittää muutosehdotuksia suunnitelmiin, esimerkiksi turvavarusteiden tai tapahtumanopeuksien osalta. Ensiapuryhmä perehtyy stuntkohtauksen suunnitelmiin ja stuntkoordinaattorin ja tuottajan laatimaan turvallisuussuunnitelmaan. He saattavat pyytää lisätietoja stuntkohtauksen yksityiskohdista, esimerkiksi autostuntin kohdalla millä ajonopeudella ja minkälaisella ajoneuvolla stuntkohtaus on suunniteltu tehtävän. Ensiapuryhmä kokoaa saamiensa ennakkotietojen pohjalta oman riskianalyysinsä ja suunnitelman onnettomuustilanteiden varalle. Henkilöriskien lisäksi huomioidaan myös ympäristöriskit. Onnettomuuksia ei voida ehkäistä täysin, mutta onnettomuuden jatkoseurauksiin voidaan puuttua hyvällä valmistautumisella. Tuottajan on syytä varata paikalle tai vähintään konsultoida ensiapuryhmää aina, kun mieleen tulee edes ajatus sen tarpeellisuudesta. (Rosendahl, haastattelu 15.5.2017.)

Saapuessaan stuntkohtauksen kuvauspaikalle ensiapuryhmä tutustuu kuvauspaikkaan ja stuntkohtauksessa käytettävään kalustoon ja suojavälineisiin. Esimerkiksi ajoneuvoihin liittyvien stuntkohtausten kohdalla tarkastetaan esimerkiksi penkit, suojakaiteet, turvavyöt, ovatko ikkunat lasia vai muovia, polttoainemäärä ja -laatu ja aukeavatko ovet helposti. Muita tarkastettavia asioita voi olla esimerkiksi pyrotehosteiden määrä ja suuntaus sekä tuulensuunta. Onnettomuustilanteen sattuessa ensiapuryhmä ottaa välittömästi tilanteen johtamisesta vastuun. He kartoittavat tilanteen ja aloittavat tarvittaessa ensiavun antamisen tai alkusammutuksen. Ensiapuryhmä tekee tarvittaessa hätäilmoituksen. (Rosendahl, haastattelu 15.5.2017.)

Mikäli stuntkuvauksissa käytetään pyrotehosteita, tulee kuvauspaikalle järjestää palovartiointi. Palovartiointilla tarkoitetaan tehosteiden käyttöpaikalla suoritettavaa käytön aikaista ja jälkeistä valvontaa. Palovartiointin tarkoituksena on mahdollisuus nopeaan reagointiin onnettomuustilanteissa ja mahdollisten lisävahinkojen syntymisen ehkäiseminen. Palovartiointi järjestetään tehosteiden käytön aikana ja jälkivartiointi vähintään 1 tunnin ajan käyttöpaikalla tehosteiden käytön jälkeen. Pelastusviranomainen tai

maanomistaja saattavat joissakin tapauksissa vaatia jälkivartiointiaikaa pidennettäväksi. (Opas pelastusviranomaisille 2011.)

4.5 Kuvakerronnan ja digitalisoitumisen vaikutus turvallisuuteen

Kuvakerronnan avulla voidaan vaikuttaa stuntkohtauksen riskeihin. Marjamäen ja Virkin (2011) mukaan haluttu illuusio ja efekti voidaan saada aikaiseksi kuvakulmia säättämällä ja leikkaamisen työkaluilla. Esimerkiksi putoamista ei välttämättä tarvitse tehdä korkeimmasta mahdollisesta paikasta. (Marjamäki & Virkki 2001, 55–56.) Salonen (haastattelu 11.5.2017) on todennut, että myös esimerkiksi pyrotekniikan sijoittelulla voidaan luoda illuusio vaarallisemmasta tilanteesta, mikä todellisuudessa on kyseessä (kuva 3).

KUVA 3. Teemu Selänne suorittamassa *Possen* autostunttia. Pyrotekniikan ja kuvakulman avulla tehostettu illuusiota uhkaavasta tilanteesta. (Kuva: Rabbit Films 2015)

Elokuva- ja televisiotuotannon digitalisoituminen on mullistanut stunt-turvallisuuden. Tekniikan kehittymisen myötä stuntkohtauksia kuvattaessa voidaan käyttää aiempaa enemmän parempia turvavälineitä, jotka voidaan hävittää kuvasta jälkituotantovaiheessa. Näitä välineitä voivat olla esimerkiksi turvavaljaat, vaijerit tai auton turvakaaret. Toisin olin ennen, milloin esimerkiksi vaijerit hiottiin niin ohuiksi, etteivät ne näkyneet kuvissa. Myös esimerkiksi räjähdyskäsia voidaan suurentaa digitaalisesti jälkituotantovaiheessa. Kehittyvän tekniikan ansiosta myös osa kohtauksista voidaan suorittaa hallituis-

sa studio-olosuhteissa kuvaamalla vihreää kangasta vasten green screen -tekniikalla. Digitalisoitumisen tuomat uudet mahdollisuudet ovat muuttaneet stuntkoordinaattorien työtä, mutta stuntkoordinaattorien työn määrä tai tarve tuotannoissa ei ole vähentynyt. Vaikka osa kohtauksista on siirtynyt kuvauslokaatiosta studio-olosuhteisiin, liittyy studiossakin kuvattaviin kohtauksiin samat riskit ja stuntkoordinaattorin ammattitaidon tarve, esimerkiksi turvavaljaiden ja vajereiden käyttöön liittyen. (Kontio, haastattelu 18.9.2017.)

Tuotantojen digitalisoituminen on luonut myös uudenlaisia turvallisuusriskejä stunttuotantoihin. Tekniikan tuomien mahdollisuuksien ansiosta esimerkiksi yhä useammin elokuvien ja televisio-ohjelmien näyttelijät ovat alkaneet suorittamaan stuntkohtauksia sijaisnäyttelijöiden sijaan itse, vaikka heillä ei välttämättä ole samoja teknisiä ja fyysisiä valmiuksia, mitä stuntammattilaisilla on. (Kontio, haastattelu 18.9.2017.)

4.6 Kiinteistön- tai maanomistajan lupa ja ilmoitus erikoistehosteista

Kuten kaikkien elokuva- ja tv-kuvausten kohdalla, myös stuntkohtauksia kuvatessa tulee aina sopia kuvauspaikan käyttämisestä kiinteistön- tai maanomistajan kanssa. Kuvauslupa on hyvä pyytää kirjallisena, jotta vältytään mahdollisilta erimielisyyksiltä ja kiistoilta myöhemmässä tuotannon vaiheessa ja jotta sitä voidaan käyttää liitteenä pelastusviranomaisille toimitettavissa ilmoituksissa. Kuvausluvan yhteydessä on syytä sopia kuvauksia koskevista rajoituksista, ehdoista ja säännöistä. Maanomistajalta on myös pyydettävä lupa pyroteknisten tehosteiden käyttöön, mikäli sellaisia käytetään kuvausten yhteydessä. (Opas pelastusviranomaisille 2011.)

Elokuviissa, tv-ohjelmissa, yleisötapauksissa ja teatterissa voidaan käyttää erikoistehosteita, jotka voivat olla fyysisiä tai visuaalisia. Näiden tehosteiden avulla voidaan esittää sellaisia tapahtumia, joiden toteuttaminen olisi oikeasti liian vaarallista tai kallista. Esimerkkejä fyysisistä tehosteista ovat pyrotekniset tehosteet, säätetehosteet ja mekaaniset tehosteet. Visuaalisilla tehosteilla sen sijaan tarkoitetaan tehosteita, jotka luodaan ja lisätään kuvaan digitaalisesti jälkituotantovaiheessa. Pyroteknisten tuotteiden ja tehosteena käytettävien palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien sekä iletulitteiden turvallista käyttöä valvovat pelastusviranomainen, Poliisi sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes. Tehosteiden käytön valvonta koostuu ilmoituksen (liite 4) vastaanotosta

ja sen käsittelystä sekä mahdollisesta palotarkastuksesta ja mahdollisesta käytön aikaisesta valvonnasta. Ilmoituksessa esitellään kuvauksissa käytettävien tehosteiden käytön kannalta olennaisimmat asiat. Ilmoituksen tulee vastata kysymyksiin: kuka, mitä, miten, missä ja milloin tehosteita käytetään. Pelastusviranomaisen voi pyytää lisäselvitystä, mikäli toimitetusta ilmoituksesta puuttuu olennaisia tietoja. Viranomaisen päättää ilmoituksen perusteella, voidaanko suunniteltuja tehosteita käyttää ilmoituksen mukaisilla järjestelyillä. Ilmoitukseen tulee liittää maanomistajan lupa kuvauspaikan käyttämisestä. On syytä huomioda, että joissakin kiinteistöissä tai alueilla tehosteiden käyttö saattaa olla kiellettyä tai niiden käytölle on annettu rajoituksia viranomaisten, maanomistajan tai vakuutusyhtiöiden toimesta. (Opas pelastusviranomaisille 2011.)

4.7 Stunt-turvallisuus pähkinäkuoressa

Stuntkohtauksia kuvatessa riskit ovat aina läsnä ja kohtaus on syystä tai toisesta vaarallinen. Stunt-turvallisuudella tarkoitetaan näiden riskien hallitsemista. Turvallisuuteen kuuluu monenlaisia elementtejä, joita ovat mm. tekninen, fyysinen ja psyykkinen turvallisuus. Stuntkohtauksen riskienhallinnassa voidaan käyttää työkaluina riskikartoitusta ja turvallisuussuunnitelmaa. Riskikartoituksesta ilmenee potentiaaliset riskikohdat ja niiden todennäköisyys. Turvallisuussuunnitelmassa kuvaillaan, miten toimitaan mahdollisissa onnettomuustilanteissa. Riskikartoitusta ja turvallisuussuunnitelmaa voidaan täydentää kuvauspaikalla pidettävällä turvallisuusopastuksella, jossa kuvauspaikalla olevalle ryhmälle tiedotetaan näistä riskeistä ja toimintatavoista.

Stunt-turvallisuutta voidaan parantaa käyttämällä asianmukaisia ja hyväkuntoisia suojavarusteita ja noudattamalla suojaetäisyyksiä. Varusteet tulee tarkistaa ennen kuvauspaikalle menemistä ja rikkoutuneet varusteet tulee korvata ehjillä varusteilla. Myös kuvausryhmän ja sivullisten turvallisuus tulee huomioida suojavarusteiden osalta. Kuvausryhmän ja sivullisen liikenteen tulee olla merkittyjen suojaetäisyyksien päässä ja kuvauspaikalle tulee järjestää tarvittaessa säädösten mukainen liikenteenohjaus. Erikoistehosteita käytettäessä on huolehdittava asianmukaisten lupien hakemisesta ja ilmoitusten tekemisestä viranomaisille.

Elokuva- ja televisiotuotantojen digitalisoituminen on parantanut stunt-turvallisuutta. Tekniikan kehittymisen myötä kuvauksissa voidaan käyttää aiempaa parempia turvavä-

lineitä, jotka voidaan hävittää kuvasta jälkituotantovaiheessa. Myös esimerkiksi räjähdyksiä voidaan suurentaa digitaalisesti. Kuvakerronnan avulla voidaan vaikuttaa turvallisuuteen. Haluttu illuusio ja efekti voidaan saada aikaiseksi kuvakulmia säätämällä. Kuvauksia voidaan siirtää hallittuihin studio-olosuhteisiin green screen –tekniikan avulla. Uusi teknologia ei kuitenkaan ole korvannut stuntkoordinaattoreiden ammattitaitoa ja tarvetta kuvauspaikalla, sillä samat fysiikan lainalaisuudet vallitsevat kuvauspaikoilla kuin studiossakin.

5 KEHITYSTYÖ JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT

Stunt-tuotannot kehittyvät jatkuvasti uuden tekniikan ja osaamisen myötä, mutta myös vanhoissa ja vakiintuneissa käytännöissä on kehittämisen varaa. Salonen (2017) on todennut, että tuottajan, stuntkoordinaattorin ja ohjaajan välistä yhteistyötä voisi kehittää lisäämällä aikaa yhteiseen suunnitteluun. Olisi tärkeää, että ohjaaja ja stuntkoordinaattori osallistuisivat tiiviimmin tuotannon suunnitteluvaiheeseen, sillä tuottajalla ei ole käytössään stuntkoordinaattorin osaamista eikä ohjaajan visuaalisuutta. Henkilöstöön resursoitu työaika merkitsee tuottajan näkökulmasta rahaa ja lisää tuottajan budjettipainetta. Uudenlaisessa ajattelumallissa kuitenkin varhainen panostus suunnitteluvaiheeseen voi säästää kustannuksia merkittävästi, kun useampi näkökulma huomioiden voidaan tuotannosta muodostaa selkeämpi kuva jo tuotannon alkuvaiheessa ja tehdä tarvittaessa muutoksia suunnitelmiin. Näin voidaan välttyä yllättäviltä vastoinkäymiseltä ja lisäkustannuksilta tuotannon myöhemmässä vaiheessa. (Salonen, haastattelu 11.5.2017.)

Kontio (2017) mainitsee tärkeimpänä ohjeenaan tuottajalle, että budjettiin kirjattaisiin jo tuotannon budjetointivaiheessa oma rivi stuntkohtauksille. Hänen mukaan hyvin usein havahdutaan viime hetkellä ajatukseen, että tietyn kohtauksen kuvaamiseen tarvitaankin stuntosaaamista. Vasta tässä vaiheessa aletaan pohtimaan, mitä kohtauksen toteuttaminen tulisi maksamaan ja tuotantobudjetti on jo ehditty kohdentamaan muihin osa-alueisiin. (Kontio, haastattelu 18.9.2017.)

Alan tekniikka ja lainsäädäntö kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti, joten alan ammattilaisten kollektiivinen ajatustenvaihto voisi olla hyvä keino päivittää tekijöiden ammattitaitoa. Elokuva- ja televisioammattilaisista, jotka työskentelevät stuntkohtausten parissa, voisi koota verkoston ajatustenvaihtoa varten. Esimerkiksi alan koulutuspäivälle, johon osallistuisi tuottajia, stuntkoordinaattoreita, ohjaajia, kuvaajia, efekti- ja ensiapuryhmien jäseniä ja pelastusviranomaisia, voisi olla tilausta. Myös toisilta ammattiryhmiltä oppiminen voitaisiin lukea yhdeksi tulevaisuuden kehitysteemaksi. Esimerkiksi tuottaja-opiskelijoille voitaisiin järjestää kurssi tai luento stuntkoordinaattorin työstä, riskianalyysein perusteista ja stuntkohtauksiin liittyvästä lainsäädännöstä.

Stunt-turvallisuutta voidaan parantaa jatkamalla kehitystyötä ja muuttamalla ajatusmalleja ja kitkemällä asenneongelmia pois. Rosendahlin (2017) mukaan ensiapuryhmää ei

aina oteta vakavissaan tuotantoryhmässä. Tietyissä tuotantoympäristöissä ajatellaan, että riskianalyysijä laatiessaan ensiapuryhmä maalaa vain piruja seinille. Rosendahl on todennut, että riskianalyysiin kirjatut ajatukset kuitenkin tulevat aiempien kokemuksien ja ammattitaidon kautta. (Rosendahl, haastattelu 15.5.2017.)

Yleistä turvallisuutta voidaan myös lisätä parantamalla työryhmän sisäistä tiedonkulkua kuvauksissa ja nimeämällä erikseen turvallisuudesta vastaava henkilö. Kontion (2017) mukaan elokuvatuotannoissa yleisestä turvallisuudesta vastaaminen jää usein apulaisohjaajan harteille, jolla on paljon muitakin työtehtäviä. Kontio ehdottaa yhtenä kehityskohteena turvallisuudesta vastaavan henkilön nimeämisen työryhmästä, jolle varataan myös työaikaa tehtävän suorittamista varten. Kyseinen henkilö voisi esimerkiksi tiedottaa työryhmän aamupalaverissa kuvauspäivän aikana kuvattavista stuntkohtauksista ja esitellä niihin liittyvän stunthenkilöstön, joka on päävastuussa kohtauksen kuvaamisen aikana, ja joka saattaa koostua työryhmälle ennestään tuntemattomista henkilöistä. Näiden asioiden ääneen sanominen helpottaa stuntkoordinaattorin työtä. (Kontio, haastattelu 18.9.2017.)

Elokuva- ja televisioalan kireässä kilpailutilanteessa maltin ja suhteellisuudentajun säilyttäminen tulee korostumaan stunt-turvallisuuteen vaikuttavana tekijänä. Tuotantoyhtiöt ja elokuvastudiot maailmalla ja Suomessa kilpailevat toinen toistaan näyttävämmissä ja hurjapäisemmistä sisällöistä. Stuntammattilaisen on tiedostettava turvallisen tuotannon rajat ja pitäydyttävä niiden sisällä tuotantoryhmän suunnitelmien ja kunnianhimon kasvaessa liian suureksi. Helsingin Sanomissa (8.9.2017) julkaistussa artikkelissa uutisoitiin Hollywood-elokuvien ja -televisiosarjojen tuotannoissa lyhyen aikavälin sisällä sattuneista sijaisnäyttelijöiden vakaviin loukkaantumisiin tai kuolemiin johtaneista onnettomuuksista. Artikkelissa pohdittiin, onko stunt-turvallisuus tuotannoissa heikentynyt vai ovatko kuvattavat stuntkohtaukset entistä vaarallisempia. Artikkelin haastateltu Reijo Kontio toteaa, että onnettomuudet suurissa toimintaelokuvissa saattavat johtua juuri siitä syystä, että koko ajan vaaditaan entistä rajumpia temppuja. (HS 8.9.2017.)

6 POHDINTA

Yhteenvedona voimme todeta stuntkohtausten suunnittelun ja toteuttamisen olevan yhteen hiilen puhaltamista. Stuntkohtausten läpivientiin osallistuu valtava joukko eri alojen ammattilaisia, joista jokaisen läsnäolo ja ammattitaito on välttämätöntä osana työryhmää. Voimme jakaa stuntkuvausryhmän karkeasti kolmeen pilariin, joista yhtä edustaa tuottaja, toista stuntkoordinaattori ja kolmatta ohjaaja. Tuottaja vastaa tuotannon taloushallinnosta, aikatauluista ja tarvittavien resurssien järjestämisestä. Stuntkoordinaattori oman tiimensä kanssa on vastuussa turvallisuudesta ja teknisten suunnitelmien laatimisesta. Ohjaaja kuvausryhmän esimiehenä on päävastuussa sisällöllisistä kysymyksistä ja kuvattavan materiaalin visuaalisesta ilmeestä ja sopimisesta tuotannon yleiseen linjaan.

Stuntkohtauksia suunnitellessa ja toteuttaessa on otettava huomioon lukuisat turvallisuuteen liittyvät seikat, kuvausaikaan ja -paikkaan vaikuttavat tekijät, lainsäädännölliset seikat ja tarvittavien lupien hankkiminen ja ilmoitusten tekeminen viranomaisille sekä riittävien resurssien järjestäminen kuvausten läpiviemiseksi. Lisäksi tulee varmistua, että työryhmässä on riittävä ammattitaito kaikilta vaadittavilta osa-alueilta.

Stunt-tuotannoista voidaan pyrkiä tekemään mahdollisimman riskittömiä huolellisella valmistelutyöllä ja suunnitelmilla. Työryhmän ammattitaito, sujuva tiedonkulku, selkeä vastuualueiden jakaminen ja asianmukaiset turvavälineet sekä uuden teknologian tuomat mahdollisuudet ovat keskiössä turvallisissa ja onnistuneissa stuntkuvauksissa. Tulevaisuuden stunt-tuotannoissa voidaan päästä parempiin lopputuloksiin lisäämällä resursseja tuotantojen suunnitteluvaiheeseen, jolloin pystytään muodostamaan selkeämpi kokonaiskuva tulevasta tuotannosta ja välttymään ikäviltä vastoinkäymisiltä. Ammattitaidon ylläpitäminen on ensisijaisen tärkeää, sillä teknologia ja lainsäädäntö kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti. Ammattitaidon kehittämistä varten tässä opinnäytetyössä ehdotettiin ammattilaisista koostuvan verkoston kokoamista.

Tässä opinnäytetyössä käsitellyistä aiheista voitaisiin tutkia pidemmälle esimerkiksi vaikutusta ja seurauksia, jotka voidaan saada aikaiseksi lisäämällä resursseja esituotantovaiheeseen. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää minkälaisia kustannusvaikutuksia tuottajan, stuntkoordinaattorin ja ohjaajan välisen suunnitteluajan lisäämisestä ja mahdollis-

ten tuotannon myöhäisemmässä vaiheessa esiin tulevien ongelmien välttämistä aiheuttaa. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää myös minkälaisia laadullisia vaikutuksia saadaan aikaiseksi suunnitteluajan lisäämisellä. Tässä opinnäytetyössä ehdotetun ammattilaisista koostuvan verkoston luomisesta voitaisiin myös toteuttaa lisäselvitys. Selvityksessä voitaisiin kartoittaa mahdollista jäsenpohjaa ammattilaisverkostolle ja suunnitella sen rakennetta, toimintaa, tapahtumia ja koulutuksia. Selvitystä varten voitaisiin kerätä tietoa, toiveita ja ehdotuksia alalla työskenteleviltä ammattilaisilta verkoston perustamista varten.

LÄHTEET

Kirjallisuus

HS = Helsingin Sanomat 8.9.2017. Stunt!, B1.

Marjamäki, T. & Virkki, H-P. 2001. Stuntista toiseen. Helsinki: Koala-Kustannus.

Virkki, H-P. 2014. Action! Stuntkohtausten suunnittelu ja kuvaus. Helsinki: Klaava Media.

Internetlähteet

Ohjeita elokuva- ja tv-tuotantoihin liittyvissä tilapäisissä liikennejärjestelyissä. 2016. Helsingin kaupungin Rakennusvirasto. Luettu 20.8.2017.
https://www.hel.fi/static/hkr/luvat/ohje_elokuva_ja_tv_jarjestelyt.pdf

Opas pelastusviranomaisille. Pyroteknisten tehosteiden käytön valvonta. 2011. Luettu 20.8.2017.
https://www.phpela.fi/easydata/customers/phpela/files/ohjeet/ohjeet_20130527092927_pyro-opas.pdf

Posse. 2016. Posse-rekry on päättynyt! Luettu 20.8.2017.
<https://www.mtv.fi/posse>

Haastattelut

Kontio, R. Stuntkoordinaattori. Haastattelu 18.9.2017. Haastattelija Hirvimäki, I. Helsinki.

Rosendahl, P. Toimitusjohtaja, Racing Rescue & Medical Team. Haastattelu 15.5.2017. Haastattelija Hirvimäki, I. Hyvinkää.

Salonen, A. Apulaistuottaja. 2017. Haastattelu 11.5.2017. Haastattelija Hirvimäki, I. Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Anu Salosen haastattelukysymykset

1. Miten olet päätenyt työhösi? Minkälainen koulutus sinulla on?
2. Mitä tuottaja tekee stunt-tuotannossa?
3. Kerro työtehtävistäsi Posse-ohjelman stuntkuvauksissa?
4. Minkälaisia ongelmatilanteita kohtaat työssäsi, miten ratkot niitä?
5. Miten tuottajan ja esimerkiksi stuntkoordinaattorin tai ohjaajan välistä yhteistyötä voisi mielestäsi parantaa?

Liite 2. Pasi Rosendahlin haastattelukysymykset

1. Kerro työpäivästäsi Posse-ohjelman stuntkuvauksissa?
2. Minkälaista osaamista ensiapuryhmältä vaaditaan?
3. Miten olet päätenyt työhösi? Minkälainen koulutus sinulla on?
4. Miten työhönne kautta voidaan ennaltaehkäistä onnettomuuksia kuvauksissa?
5. Miten pelastussuunnitelma laaditaan?
6. Mitä tuottajan tulisi tietää tai ymmärtää ensiapuryhmän työstä?
7. Miten kuvausryhmän sisäistä yhteistyötä voisi mielestäsi parantaa?

Liite 3. Reijo Kontion haastattelukysymykset

1. Miten olet päätenyt työhösi? Minkälainen koulutus sinulla on?
2. Mitä stuntkoordinaattori tekee?
3. Kerro työtehtävistäsi esimerkiksi Posse-ohjelman stunteissa?
4. Miten valmistaudut stuntkohtauksiin? Minkälaisen suunnitelman teet?
5. Mitä tuottajan tulisi tietää tai ymmärtää stuntkoordinaattorin työstä?
6. Minkälaiset tilanteet voivat johtaa onnemuuksiin stuntkohtauksia kuvatessa?
7. Miten tuottajan ja stuntkoordinaattorin välistä yhteistyötä voisi mielestäsi parantaa?

Liite 4. Ilmoitus tehosteiden käytöstä

1(2)

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto

ILMOITUS

1 (2)

Säädöspöytäkirja: Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005) 81 § [muutos 358/2015]
Valtioneuvoston asetus räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta (819/2015) 62 §
Pelastusviranomaisen paikallisesti määrittelemät turvallisuusvaatimukset.

ILMOITUS TEHOSTEIDEN KÄYTÖSTÄ

Käytön vastuuhenkilö

Nimi

Tehosteräjäyttäjän pätevyyskirjan nro
ja voimassaoloaika

Yhteystiedot

Osoite ja puhelinnumero

Yrityksen tiedot,
laskutustiedot

Yrityksen nimi

Y-tunnus/henkilötunnus

Osoite

Vakuutusturva

Vakuutusyhtiö

Vastuuvakuutusnumero

Käyttöpaikka

Käyttöpaikka, osoite ja kohteen nimi

Käyttöaika, kesto

Päivämäärä ja kellonaika, kesto

Toiminnan tarkoitus

Arvio tilaisuuden osallistujamäärästä

[illegible]

Pelastuslaitosten
kumppanuusverkosto

ILMOITUS

2 (2)

Räjäytyssuunnitelma, jossa esitetään tehtävät räjäytystyöt

Käytettävien tehosteiden säilytys-, varastointi- ja vartiointijärjestelyt alueella

Toimintaohjeet tuotteiden turvalliselle käytölle

Palovartiointijärjestelyt, alkusammutuskalusto ja toimintaohjeet onnettomuuksien varalta

Ilmoitus tehosteiden käytöstä on tehtävä alueen pelastusviranomaiselle viimeistään 14 vuorokautta ennen aiottua käyttäjäjakohtaa.

päiväys ja allekirjoitus / nimenselvennys

Yhteystiedot

Liitteet

1. Asemapiirros, josta selviää tehosteiden ajateltu käyttö- ja säilytyspaikka ja pelastustie.
2. Piirros esiintymislavasta, johon on merkitty poistumisreitit, tehosteiden sijoittelu sekä tiedot lavan soveltuvuudesta tehosteiden käyttöön ja lavan mitat.
3. Rakennuksen tai maanomistajan kirjallinen lupa tehosteiden käyttöön.

Tapauskohtaisesti ilmoitukseen tulee liittää tai palotarkastuksella esittää päätöksessä mainittuja muita tehosteiden käytön turvallisuuteen liittyviä todistuksia:

4. tilapäisten rakenteiden pystytystodistus
5. todistus esiintymislavan sisusteiden syttyvyysluokasta.

Lisätietoja